

A FITISZFÜZIKE (PHYLLOSCOPUS TROCHILUS) BIOLÓGIÁJA MAGYARORSZÁGON

Dr. Horváth Lajos*

Bevezetés

A fitiszfuzikére vonatkozó, hazai szakirodalom tanulmányozása kapcsán azt láttam, hogy egyrészt nagyon hiányosak, illetve általánosítottak a költés biológiájával összefüggő ismereteink, másrészt az előfordulási és elterjedési adatok a jelenleginél jóval nagyobb és merőben más jellegű tájakban bővelkedő országterületre vonatkoznak. Ami a korábbi — főleg a Kárpátok hegyvonulataival határolt — területre vonatkozólag helytálló, az távolról sem illik a mai — síkságokból, dombvidékekből és csak alacsonyabb középhegyekből álló — országra. A fitiszfuzikét illetőleg ezek a különbségek pedig nagyon lényegbevágók.

Bár a sokkal nagyobb területű országra vonatkozó megállapítások is messze a legritkább fuzikének írják a fitiszt a három honi fészkelőfaj közül, ez mégsem fejezi ki híven azt a tényt, amit a terepen otthonos ornitológusok és a korábban még elég nagy számban működő tojásgyűjtők vallottak. Szerintük a fitiszfuzike egyike a legritkább, hazai költőfajoknak. Ehhez még hozzátehetem, hogy eltekintve a csak alkalmilag és nem is minden évben fészkelő fajtoktól, talán a legritkább is a kb. 200 honi költőmadárfaj közül.

A fitiszfuzike minden évben rendszeresen, de csak igen kis példányszámban fészkel nálunk. Ezt igazolják oológusaink is, akiknek a gyűjteményéből — két kivételtől eltekintve — hiányzott ennek a fajnak a tojása. RADETZKY DEZSŐ, a századfordulót követő évtizedek legjobb és legeredményesebb oológusa, csupán egyszer találta meg 40 év alatt; AGÁRDI EDE — a másik nagy gyűjtő — fél évszázadot kitevő tevékenysége alatt egyszer sem. MÁTÉ LÁSZLÓ, az utolsó évtizedek legkiemelkedőbb gyűjtője, volt a másik szerencsés oológus, aki szintén talált egy fészket 40 év leforgása alatt. LOVASSY SÁNDOR — a múlt század végének és a jelenlegi elejének messze kimagasló gyűjtője — az ország mai területén sohasem találta meg a fészket. Végül meg kell említenem NÉMETH MÁRTONT, aki valamennyi hazai oológus közül a legeredményesebb volt, és mégis a fitiszfuzikét egyszer sem sikerült megtalálnia.

A költést érintő ennyi negatívum és csak igen kis pozitívum után a saját tapasztalataim — amelyek közel öt évtizedet ölelnek fel — csak még további igazolással szolgálnak ahhoz, hogy a fészkelő fitiszfuzike rendkívüli ritkaság. Végül megjegyzem, hogy hazai szaklapjaink (Aquila, Kócsag) sem közölnek idevágó adatokat.

A félreértés elkerülése érdekében előre kell bocsátanom, hogy mint tavaszi — őszi átvonuló egyáltalában nem ritka nálunk. A hangja nagyon jellegzetes, és így két honi fajtestvérével — minden külső hasonlóság ellenére — a terepen nem téveszthető össze.

* Természettudományi Múzeum, Budapest

A három faj egymástól elég jól elkülöníthető és könnyen jellemezhető területen költ. A sisegő füzike (*Phylloscopus sibilatrix* Bechstein) a ritkás szál-erdőket kedveli; a csilpcsalp füzike (*Phylloscopus collybita* Vieillot) a bokros erdőrészekhez és sűrű aljnövényzethez vonzódik; a fitiszfüzike pedig a fiatal fenyves-lombos vegyeserdőket és a lápos talajú, rekettyéseket vagy nyíreseket lakja.

Az ország minden hegyvidékén végeztem rendszeres és hosszabb időre terjedő kutatásokat, de a legtöbb helyen egyáltalában nem találkoztam vele fészkelési időben. Így a Mecseken, a Pilisben, a Mátrában, a Börzsönyben, a Bükkben és a Sátor-hegységben nem láttam; a felsorolt hegyek helyben lakó madárismerői és gyűjtői sem találták meg költve egyszer sem.

A Bakonyban, Bakonyszentlászló fölött – a Hodosér mellett – nagyon valószínű, hogy fészkel. Itt fiatal, lombos fákkal vegyes fekete- és lucfenyő-állományban többször hallottam énekét késői költésidőben. A RADETZKY és MÁTÉ-féle fészkealjok is a Bakonyból valók. Ami a Bakonyra érvényes, az áll a Soproni- és Kőszegi-hegyvidékre is, ahol költésidőben szintén észleltem.

Ilyen előzmények után nagyon meglepett, hogy a Csomád–Göd közti, erdős halomvidéken nyolc esztendőn keresztül végzett több irányú, madártani kutatásaim ideje alatt a nagyszámú átvonulóból minden évben maradt vissza egy-egy költő pár, sőt néha kettő is. Persze a fészket megtalálni, az más kérdés, de azért két egymást követő évben (1972, 1973) ez is sikerült.

Az előzményekből világos, hogy a hazai, ornitológiai irodalom a fitiszfüzike életmódbeli adatait – beleértve teljes költésbiológiáját – elsősorban a külföldi szakirodalom alapján és csak kisebb részben a korábbi országterület felvidékein szerzett tapasztalatok után ismerteti. Már eleve kézenfekvőnek látszott, hogy a jelenlegi ország területén észlelt viszonyok sok szempontból eltérnek az irodalomban találhatóktól.

Mielőtt rátérnék a saját megfigyeléseim alapján feltárt biológiai adatok ismertetésére, röviden körvonalazom a faj általános elterjedését. A fitiszfüzike Közép- és Délkelet-Európa északibb részeiben otthonos mint fészkelő madár. A nálunk élő alfaj a Keleti-tengertől Dél-Európáig költ.

Kutatási területemen – amelyet domborzatilag, növénytanilag és az erdők térbeli eloszlása szerint korábbi két (HORVÁTH 1972, 1973) más irányú dolgozatomban ismertettem – 1972-ben és 1973-ban végeztem a fitiszfüzikével kapcsolatos, tüzetes megfigyeléseimet.

Egészen röviden annyit mégis kell írnom erről a területről, amennyi e viszonyok megértéséhez elengedhetetlen. A Csomád és Göd községek közé eső terület a fővárostól 20–25 km-re ÉK-re esik. Orográfiailag a Cserhát-hegység tagja – pontosabban – annak a legdélibb nyúlványa és közelebből a Gödöllői-halomvidékhez tartozik. A több különálló domb legmagasabbja csaknem eléri a 300 m t.sz.f-i magasságot, ami a Duna szintje fölött mért 200 m-es kiemelkedést jelent.

A vázolt terület ismertetését itt csak annyiban kell kiegészítenem, amennyiben a vizsgálataim tárgyát különösképpen érinti. Az egyszerűség kedvéért csak azt a két erdőrészletet írom le, ahol a két fészket megtaláltam. Az 1972-es fészkek fiatal (6 éves) feketefenyő-állományban volt, amelyik kevés hasonló korú akáccal keveredett. 1973-ban a terület egyetlen, kissé nedves talajú, nyíres-rekettyés-bokros erdőrészében akadtam fészkére. Most rátérek a dolgozatom tulajdonképpeni tárgyára, a fitiszfüzike életmódjára.

Életmódja

A vonulás. A telet Afrika trópusi és déli tájain tölti. Tavasszal középsőként érkeznek a 3 hazai, fészkelő füzikefaj közül. Tehát a legkorábban visszatérő csilpcsalp füzike után, amelyhez az összetévesztésig hasonló. Ennek a ténynek az újabb kiemelése kívánatos, mert még a szakirodalomban is található néhány olyan korai érkezési adat, amelyik feltétlenül a csilpcsalp füzikére vonatkozik. Átlagosan április közepén érkeznek. Csomádra az első példányok 1972-ben április 6-án, 1973-ban pedig április 13-án érkeztek meg. Az átvonulásuk kb. 3 héten keresztül tartott. Az őszi elvonulás már szeptember közepén kezdetét vette és a hónap végéig elhúzódott. 1972-ben az első őszi példányok már 10-én megjelentek, az utolsókat pedig 25-én észleltem. 1973-ban csak 17-én indultak el a visszavonulók és még október 1-én is láttam egyet.

Párválasztás és fészkepítés. Megfigyeléseim szerint a hímek pár nappal korábban érkeztek. Erre abból következtettem, hogy az első érkezők nászéneüket hallatták, és csak 3–4 nap után észleltem nem éneklő példányokat, azaz tojókat.

Érdekes tapasztalatom volt, hogy az átvonulók is mindig olyan természetű helyeken mutatkoztak, ahol egyébként ez a faj költeni szokott; tehát vegyes, fenyves-lombos, fiatalos erdőrészekben vagy nedvesebb talajú, rekettýés-nyíres területeken.

Ebből a tényből ered aztán, hogy a fészkelőterületét (territory) kiválasztó hím állandó harcban áll az átvonuló hímekkel. Az utóbbiak akaratlanul is megközelítik a fészkelőrevirt és így heves támadásnak vannak kitéve anélkül, hogy egyáltalában szándékuk lenne költeni.

Ennek a felismerése az egyetlen jel, amelyik a fészkelésre visszamaradó példányokra tereli a kutató figyelmét. Ha territory-harcok nem lennének, a költésre rendkívül ritkán itt maradók fészkeinek megtalálása csak vak véletlen lenne. Ez a magyarázata annak, hogy oológusaink az elmúlt háromnegyed évszázad alatt csupán két ízben találtak fészkeire.

Az átvonulók távozása után 1972-ben 2, 1973-ban pedig 3 pár maradt vissza költésre. Ezek közül mindegyik évben egy-egy fészket sikerült megtalálnom. A korábbi évben megfigyelt fészkek fiatal feketefenyvesben volt, amely ritkásan nőtt és ugyancsak fiatal akácfákkal volt keverve. A fészkek a földön állt, sőt kissé a talaj színe alá hajló, természetes homorodásban volt. A fészkek helyének pontos leírását a következőkben adhatom meg. Mintegy 4 m² nagyságú, magas fűvel benőtt tisztáson egy kétéves akácfácska tövében összehalmozódott, tavalyi levelek alá épült. A résszerű bejárónyílást alig lehetett észrevenni. Ez alatt a boltozat alatt a csésze alakú, kis fészkek kizárólag fűszálakból készült és meglehetősen sok tyúktollal volt kibélelve. Vadmadár tollát a fészkekben nem találtam; ami arra vall, hogy a fészkek helyétől kb. 200 m-re levő vadászház környékéről gyűjtötték össze a tyúktollakat.

Az 1973-ban megtalált fészkek elhelyezése merőben eltért a korábitól. Az év nagyrésztében meglehetősen nedves talajú, rekettýefüzes-nyíres erdő rész közvetlen szomszédságában, derék magasságú, sűrű növényzet között, egy kis akácfától 1 m távolságban épült. A fészkek gömb alakú volt, és csak az alja érintette a talajt. Külső burkolata száraz levelekből állt. Ezen belül épült a félgömb alakú, fűből készült fészkek, amelyet bőven bélelt tollakkal. Ezúttal kizárólag fécántoll volt a fészkekben; ezeket a közvetlen környékről gyűjtötte össze, mert nem egy fécántollat találtam itt.

A párválasztás úgy történik, hogy a birtokba vett fészkelőhelyén tartózkodó és állandóan éneklő hím mellé a későbbben érkező tojók közül egy odaszegődik. Ezután a hím még szorgalmasabban énekel, de a fészkek építésében nem vesz részt. A fészkekanyag összehordásában hallatlan óvatosságot tanúsít a tojó; a kész fészket pedig bujkálva közelíti meg, és emiatt a megtalálása valamennyi honi madárfaj közül a legnehezebb.

Párosodást egyik pár esetében sem sikerült megfigyelnem. Azt azonban mindkettőnél tapasztaltam, hogy a párválasztást követően a tojó és a hím többször rezgettette lecsüggesztett szárnyait és szétterpesztette faroktollait; néha egymás távollétében is.

Tojásrakás és kollás. A tojó a fészkek elkészítése után – ami egy hetet vett igénybe – azonnal a tojások lerakásához kezdett. Ez mindkét esetben 6 egymás utáni napon történt. 1972-ben május 9-én, 1973-ban pedig 21-én kezdődött a tojások lerakása. Ennek megfelelően május 14-én, illetve 26-án rakták a tojók az utolsó tojásokat és csak ezután kezdtek kotlani.

RADEZKY DEZSŐ, aki nagyon gondos gyűjtő volt, és jegyzetekkel is ellátta gyűjteményét, 1927-ben május 18-án talált friss tojásokat, mégpedig 5 db-ot. Feltehető, hogy még nem volt teljes a fészkekalj (6 db); erre vall az is, hogy a tojások nagyon kis lyukon vannak preparálva, ami már kissé kotlott tojás esetében sem lehetséges. A fészket Inota fölött, az Öreg-Bakonyban, magas szálerdő ritkás, bokros aljnövényzete között, a földön találta. A fészkek korhadt falevelek alá volt rejtve, és tisztán száraz fűszálakból készült, belsejét pedig tollakkal dúsan bélelte a madár. Ezek az adatok szoroson egybevágóak saját tapasztalataimmal, tehát – úgy látszik – a hazai költésviszonyok általános természetét mutatják. Egy fészkekaljba tartozó tojások száma – a gyér adat alapján – kisebb (6), mint Nyugat- és Észak-Európában. Ez különben a BERGMAN-szabállyal jól egybevág. A tojásokat egyik fészkekben sem mértem le, mert a nagyon érzékeny madár bizonyára elhagyta volna a fészket, ha a szűk bejárályuk elkerülhetetlen megbolygatásával kiveszem őket.

Mindkét esetben a tojó egyedül kotlott. A hím ez idő alatt a közelben énekel, mégpedig a birtokolt fészkelőterületnek mindig más és más pontján. Az éneklő hímek általában 20–80 m távolságban voltak a fészektől. A tojókat sohasem váltották fel a kotlásban, és azt sem tudtam megfigyelni, hogy táplálékot vittek-e nekik. Ez a körülmény a fészkek megtalálását még a kotlás ideje alatt is nagyon megnehezíti. Mindebből arra következtetek, hogy a tojó kotlás közben maga jár táplálék után, de csak ritkán és rövid időre hagyja őrizetlenül fészket. A madár életének a megfigyelése ebben az időszakban a legnehezebb, egyrészt, mert rendkívül óvatos, másrészt a fészkek meglátogatásakor a tojások vagy a kotló madár nem pillantható meg a rendkívül kicsi és sűrűségbe tekintő bejárály miatt. A kotlásidő az első esetben 13, a másodikban 12 nap volt.

A fiókanevelés. A fiókák egy napon belül, 1–2 órás időközökben keltek ki mind a két esetben. Az 1972-es fészkekben május 27-én, az 1973-asban pedig június 12-én fakadtak meg a tojások. Ettől kezdve a hímek is látogatták a fészket. A tojót mindkét fészkeknél fel tudtam ismerni kissé meggyűrődött faroktollairól, és ezért nyugodtan állíthatom, hogy jóval gyakrabban hordtak táplálékot, mint a hímek.

A kicsinyek élelme az első napokban kizárólag apró hernyókból került ki. Később megfigyeltem, hogy lágy testű imágókat – főleg poloskákat és legyeket – is hordtak a fészkekhez. Érdekes volt látni, hogy ellentétben lomb-

lakó természetükkel, a fiókák táplálékát inkább a földről — illetve lágyszárú, alacsony növényekről — szedték.

A kirepülés — pontosabban a fészek végleges elhagyása — mindkét esetben a kikeléstől számított 14. napon következett be. A fiókák egyenként hagyták el a fészket, és egy darabig a közvetlen környéken, a földön guggolva várakoztak újabb táplálékra. A kirepülést követő napon az első fészeknél már csak egy, a másodiknál pedig két fiókat találtam, de ezek is távolabb álló, alacsony bokrokon tartózkodtak. A többiek minden bizonnyal már nagyobb távolságra szóródtak szét, és így nem találhattam rájuk.

A következő napon már egyáltalában nem láttam fitiszfüzikéket a környéken, tehát a madarak mielőbb igyekeztek elhagyni a fészek közvetlen közelségét. Ez a tény minden valószínűség szerint abból ered, hogy távolabbi területeken könnyebben tudnak táplálékot találni, mint a fészek táján, ahol egy-két hónapon át gyűjtöttek maguknak és később a fiókáknak.

Nem tételezem fel, hogy a megfigyelés készítette volna őket a mielőbbi távozásra, mert hosszú idő alatt semmi jelét sem vettem észre annak, hogy 40–50 m távolságból jelenlétem zavarta volna tevékenységüket. Az éneklő hím füzike különösen szelíd és 3–4 m távolságból, nyílt terepen szemlélve sem zavartatta magát. A fészek közelében azonban már jóval nagyobb óvatosságot tanúsítottak, és a hordott táplálékkal előbb mindig a fészek fölötti akácfa alacsony ágára telepedtek, és csak gondos körütekintés után ugrottak le a sűrűbe.

Tekintettel arra, hogy az 1972-es fészkekből június 10-én, az 1973-asból pedig 26-án repültek ki a fiókák, második költést aligha kísérelnek meg nálunk. Legalábbis sem Csomádon, sem máshol a legkisebb tanújelét sem észleltem ennek. Mivel egy költési periódus legalább 6 hetet vesz igénybe, a második költés fiókáinak kirepítése legkorábban augusztus elejére esnék. Júliusban esetlegesen észlelt fiókaetetés sokkal inkább lehet pótköltésből eredő késés következménye, mint második költésé. Ezt látszik alátámasztani az a tény is, hogy júliusban sehohsem hallottam jellegzetes nászéneket.

Augusztusi életük igen nehezen figyelhető meg, mert nagyon csendesek és rejtett életmódot folytatnak. Hívogató hangjuk az összetévesztésig hasonlít a csilpcsalpéhoz, amelyre egyébként külsőben is nagyon hasonlítanak.

A fészkelő egyedek tavaszi, késői érkezésének megfelelően az őszi elvonulás korán — szeptember 2–3. hetében — történik.

A fitiszfüzikét agresszív madárnak ismertem meg, amelyik fajtestvéreit — a csilpcsalp füzikét is — messze elűzi a költőterület szomszédságából. Ez minden bizonnyal az azonos táplálékigény természetes velejárója. Egyik megtalált fitiszfészek közelében sem volt más költő madár. Ez a cönológiai negatívum is arra vall, hogy ez a faj reprodukciós ideje alatt fokozottan rejtett életmódot folytat, ami a fészkeinek megtalálását a költési folyamat minden szakaszában nagyon megnehezíti. Talán legkevésbé nehéz ráakadni párválasztás idején, amikor a territoriális harcok a legszembetűnőbbek.

Végül köszönetet kell mondanom dr. HEIMO MIKKOLA finn kollégámnak és személyes ismerősömnek, a fitiszfüzike nálunk honos alfajával kapcsolatban, hazájában szerzett tapasztalatainak szóbeli közléséért, és SZTANA JÓZSEF-nek, a kutatási terület vadásztársasági vadőrének, aki távollétemben a fészkek megfigyelését nagy gonddal végezte.

Összefoglalás

A fitiszfüzike, amelyik tavasszal és ősszel nagy számban vonul át Magyarországon, feltűnően ritka fészkelő nálunk. Költésbiológiájára vonatkozó adatok részben külföldi szakirodalomból átvett általánosítások, részben pedig korábbi, sokkal nagyobb országterületre vonatkoznak. Az ország mai területén a legritkább fészkelő madarak egyike. Tavaszi érkezése április második hetére esik. A megfigyelések tanúsága szerint a fészkek elkészítése egy hetet vesz igénybe; a tojások lerakásának az ideje pedig május hó harmadik hete. Így kellő alappal tételezhetjük fel, hogy a nálunk költő populáció utolsóként érkezik vissza; tehát csak április legvégén vagy május első napjaiban. A megelőző három hét alatt mutatkozik csak átvonulók.

Két ténylegesen megtalált fészkek alapján tisztázni lehetett a fészkelőterülettel szemben támasztott igényt. Eszerint a dombvidékek ritkás, fiatal, fenyves-lombos vegyeserdőit és a nedvesebb, nyíres-reketytyes helyeket kedveli.

Fészkei között két különböző típus állapítható meg. Az egyik a föld felszínén kissé a talajba süllyesztve készül. Felül száraz lomblevelek borítják, amelyek alatt mély, csésze alakú a tulajdonképpeni fészkek. A bejárónyílás résszerű és valójában a fészket takaró avarnak egy kis megemelésével jön létre. A másik típusú a föld színe fölött épül. Gömb alakú; kívül száraz lomblevelek burkolják; belül finom fűszálakból áll. A bejárólyuk kerek és pereme is készül. Az ilyen jellegű fészkek erősen hasonlít az ökörszemére.

A fészkek beléséül mindkét típus esetében nagy fedőtollakat (házityúk, fácán) használ a madár. A tojó egyedül építi fészket és egyedül is kotlik. A teljes fészkealj 6 tojásból áll. A kotlási idő 12–13 nap. A fészkenülési idő 14 nap. A fiókák táplálékában első helyen a hernyók állnak. Évente csak egyszer költ. Pótköltés olyan esetben, amikor a fészkek a reprodukciós időszak elején pusztul el, lehetségesnek látszik. A fiókák etetésében mindkét öreg madár részt vesz, de a tojó nagyobb részt vállal belőle.

A fiatalok kirepítése után a madarak hamarosan és messze elhagyják a környéket. Az őszi elvonulás, illetve átvonulás szeptember 2., 3. és 4. hetére esik. A fészkelők tavaszi érkezésének kései volta arra enged következtetni, hogy ősszel a nálunk költő populáció – azaz a hideg iránt érzékenyebb – vonul el legelőbb. Ezek szerint a későbbiek északi átvonulók.

Irodalom — Literature

- Bannerman, D. A.* (1954): The Birds of the British Isles. London, vol. 3, VIII + 359 p.
Chernel I. (1899): Magyarország madarai. Budapest, vol. 2, XIX + 830 p.
Christian, R. J. B. (1966): On unusual nesting sites of Willowwarbler (*Phylloscopus trochilus*). Oöf. Rec. 40, 16 p.
Dahlgren, G. (1967): Avvirande bolygge hos lovsangare (*Phylloscopus trochilus*) iakttaget tva, ggr pa samma lokal. Vär Vogelvärld 25. 354–355. p.
Friderich, C. G. (1891): Naturgeschichte der Deutschen Vögel. Stuttgart, 970 p.
Hartert, E. (1910): Die Vögel der paläarktischen Fauna. Berlin, vol. 1. 499–529. p.
Herroelen, P. (1968): *Phylloscopus trochilus acredula* (Linnaeus) een nieuwe Ondersoort-voor België. Gerfaut 56. 166–175. p.
Hogsted, O. (1999): Breeding bird populations in two subalpine habitats in the middle of Norway during the years 1966–1968. Nytt. Mag. Zool. 17. 81–91. p.
Horváth L. (1958): Sylviidae. (Fauna Hungariae, vol. 21. 10. 60–74. p.
Horváth L. (1972): A léprigó (*Turdus viscivorus* Linnaeus) élettörténete Magyarországon. Vertebr. Hung. 13. 87–103. p.

- Horváth L.* (1973): A Csomád – Gőd közti dombvidék madarainak ökológiai és cönológiai viszonyai. *Vertebr. Hung.* 14. 47 – 68. p.
- Lovassy S.* (1927): Magyarország gerinces állatai. Budapest, XI + 894 p.
- Madarász Gy.* (1899 – 1903): Magyarország madarai. Budapest, XXXIII + 450 p.
- May, D. J.* (1947): The Territory and Breeding Behaviour of the Willow Warbler. *British Birds.* 41. 2 – 11. p.
- Roberts, J. L.* (1968): Birds of the Welsh moorland edges. *Country Life* 145. 590 – 591. p.
- Southern, H. N.* (1938): The Spring Migration of the Willow Warbler over Europe. *British Birds.* 32. 12 – 20. p.
- Vaurie, C.* (1959): The Birds of the Palearctic Fauna. London, 271 – 296. p.
- Witherby, H. F.* (1938): The Handbook of British Birds. London, vol. 2. 1 – 27. p.

The Life History of the Willow Warbler (*Phylloscopus trochilus*) in Hungary

Dr. Lajos Horváth

The Life History of the Southern Willow Warbler (*Phylloscopus trochilus fitis* Bechstein) were investigated in the wooded hills between the villages Csomád and Gőd, near Budapest in the years 1972 – 1973 by the author. He concludes that it is a very rare breeding bird in Hungary. It arrives later departs earlier, and its clutch is smaller than that of its relatives, the typical race (*Phylloscopus trochilus trochilus* Linnaeus) and the Northern Willow Warbler (*Phylloscopus trochilus acredula* Linnaeus) according to BERGMAN'S Rule.